

Erilaisia osallisuusmenetelmiä

Rauna Nerelli, Suomen Lasten Parlamentti

Tässä on muutamia menetelmiä, joita voi käyttää lasten kanssa ryhmässä toimittaessa, kun halutaan vahvistaa lasten osallisuutta ja vaikuttamista. Ajatuksena näissä on samalla sekä luoda turvallinen, luottamuksellinen ilmapiiri, mutta myös kannustaa keskusteluun ja asioiden käsittelyyn. Voit käyttää omia tapojasi innostuttaa ja keskusteluttaa lapsia ja soveltaa olemassa olevia harjoituksia, pelejä ja leikkejä, nämä ovat ehdotuksia ideoinnin tueksi.

Tykkäysrinki

- Seisotaan ringissä kasvot ringin keskustaa kohti. Jokainen kertoo vuorollaan oman nimensä ja mistä tykkää ja samaan aikaan menee kyykkyy. Kaikki, jotka pitävät samasta asiasta, menevät myös kyykkyy ja sanovat nimensä. Voidaan myös kyykkyy menemisen sijaan seistä selkä ringin keskustaan ja kaikki samasta asiasta pitävät kääntyvät ringin keskelle ja näkevät, ketkä muut pitävät samasta asiasta.

- Jokainen yrittää keksiä sellaisen jutun, josta mahdollisimman moni muu pitäisi.

- Ajatuksena on huomata, että meissä on paljon samaa. Jos on aikaa, voidaan ottaa uusi kierros niin, että toisella kertaa jokainen yrittää etsiä jonkin asian, josta vain sanoja pitää (olen oma itseni ja saan olla erilainen) tai josta kaikki pitävät (meissä on paljon samaa).

Ainoa-rinki

- Kun tykkäysringissä jokainen on saanut vuorollaan sanoa, mistä pitää, tehdään sama, mutta käänteisesti. Jokainen yrittää löytää sellaisen jutun, mistä kukaan muu ei pidä.

- Harjoitellaan eri mieltä olemista ja omaan juttuun uskomista.

Vaikuttamishedelmäsalaatti

- Ohjaaja keskustelee lasten kanssa siitä, mitä tarkoittavat sanat järjestö, päättäminen, mielipide, osallisuus, vaikuttaminen (termit vaihtelevat tarpeen mukaan, nämä ovat ehdotuksia).

- Ollaan ringissä tuoleilla tai seisten. Ohjaaja tai joku lapsista jakaa jokaiselle ringissä olevalle jonkin tunnuksen: järjestö, päättäminen, mielipide, osallisuus, vaikuttaminen. Keskellä oleva lapsi sanoo kerralla yhden tunnuksen esimerkiksi päättäjä, jolloin kaikki päättäjät vaihtavat paikkaa ja keskellä oleva yrittää napata itselleen paikan. Jos hän saa, ilman paikkaa jäänyt pääsee keskellä huutavan rooliin. Kun huudetaan "Eri mieltä!", kaikki vaihtavat paikkaa.

- Tavoitteena tutustuttaa käsitteisiin ja rikkoa jäätä sekä saada purettua suurin touhuenergia, jotta seuraava keskustelu sujuu rauhallisemmin.

Väitejana

- Ryhmän jäsenet seisovat kasvot ohjaajaa kohti. Ohjaaja sanoo lapsen osallisuuteen ja vaikuttamiseen liittyvän väitteen ja lapset siirtyvät kuvitteellisella janalla siihen kohtaan seisomaan, kuinka paljon ovat samaa mieltä väitteestä. Toinen janan pää on kyllä, toinen ei, ja janan eri kohdissa saa seistä. Muutama lapsi per väite saa kertoa perustelun siihen, miksi meni seisomaan tiettyyn kohtaan.

- Jos vastausvaihtoehtoja on neljä, käytetään janan sijaan neliötä, mutta siinä tapauksessa pitää valita selkeästi yksi kulma, jossa seistä. Ohjaaja näyttää, missä kohtaa eri mielipiteet ovat sekä kertomalla että mahdollisesti myös kylteillä, jos lapset osaavat lukea.

- Esimerkkiväitteitä osallisuudesta ja vaikuttamisesta: Olen innoissani siitä, että saan vaikuttaa. Oman mielipiteen sanominen jännittää. On tärkeää, että lapset saavat olla mukana tekemässä päätöksiä. Vain ohjaajien pitäisi päättää, mitä omassa ryhmässä tehdään. Lapset eivät osaa kertoa mielipiteistään. Ryhmässä pärjätään ihan hyvin ilman, että lasten mielipiteitä kuunnellaan. Kaikki lapset haluavat osallistua ja vaikuttaa. Aikuiset vähättelevät lasten mielipiteitä ja ehdotuksia. Ryhmässä pitäisi opettaa lapsille vaikuttamista. Omassa järjestössä lasten mielipiteitä kuunnellaan jo tarpeeksi. Aikuiset ovat kiinnostuneita lasten mielipiteistä.

- Esimerkkiväitteitä ryhmän toiminnasta: Pidän ryhmämme tapaamiskerroista. Ryhmässämme on hyvä henki. Odotan innolla ryhmän tapaamisia. Ryhmässä/järjestössä oppii uusia asioita. Ryhmässä on hauskaa. Ryhmässä on sopivasti erilaista toimintaa. Järjestössä on otettu hyvin huomioon erilaiset lapset.

- Tavoitteena on yhdessä pohtia lasten osallisuutta ja vaikuttamista toiminnallisessa harjoituksessa, jossa jokainen voi osallistua yhtäläisesti samaan aikaan eikä hiljaisimmatkaan jää kokonaan syrjään.

Akvaarioharjoitus (fish bowl)

- Osallistujat istuvat tuoleilla tai lattialla ringissä. Ringin keskellä on kolme toisiinsa kohti käännettyä tuolia tai tyyntyä, joiden keskellä lattialla on A4-kokoisia lappuja. Lapuissa on erilaisia lauseita. Kolme vapaaehtoista valitaan keskituoleille, muut istuvat ulkoringissä niin, että kuulevat keskellä olevien puheen. Yksi kolmesta nostaa jonkun minkä tahansa maassa olevista papereista ja alkaa puhua lapussa olevasta lauseesta, muut kaksi liittyvät keskusteluun mukaan. Lapun lause on hyvä lukea ensin ja lähteä sen jälkeen jatkamaan juttua siitä. Ohjaaja rohkaisee lapsia perustelemaan mielipiteensä ja tarvittaessa kannustaa olemaan eri mieltäkin.

Keskustelija voi halutessaan nostaa lattialta uuden lapun ja aloittaa siitä keskustelun missä vaiheessa tahansa. Koska tahansa kuka vain ulkorinkiläinen voi mennä jonkun keskustelijan luokse ja taputtaa kevyesti olkapäähän, jolloin keskustelija siirtyy välittömästi ulkorinkiin istumaan, vaikka keskustelu olisi kesken. Uudella tulijalla on aina etuajo-oikeus keskustelussa eli hän saa puhua siirron jälkeen ensimmäisenä ja päättää, jatkaako samaa keskustelua vai nostaako lattialta uuden paperin, jolloin keskustelu siirtyy heti siihen.

- Lapuissa voi olla esimerkiksi seuraavia lauseita: Minusta lasten ei tarvitse saada vaikuttaa. Lasten ajatuksista voisi kertoa enemmän järjestön lehdessä. Järjestössä pitäisi olla erilaisia tapoja, joiden kautta

lasten mielipiteet tulevat esille. Ohjaajat eivät osaa kysyä lasten mielipiteitä. Ohjaajat kokevat lasten kuuntelemisen ylimääräisenä asiana. Ohjaajat eivät tiedä, miten lapsilta pitäisi kysyä. Minkä ikäisten lasten pitäisi saada vaikuttaa järjestössä? Onko kaikilla lapsilla samanlaiset mahdollisuudet vaikuttaa järjestössä? Lasten mielipiteitä ei oteta tosissaan. Ohjaajat tietävät, mitä lapset ajattelevat ja haluavat. Lapset voivat vaikuttaa samalla tavalla kuin aikuisetkin. On pelottavaa, että lapsilla on mielipiteitä. Lapsuus loppuu, jos lapset saavat vaikuttaa. Jos lapset saavat vaikuttaa, heille ei voi sanoa ei. Kaikkien lasten pitää vaikuttaa. Ei lapsen oikeuksien sopimus tai nuorisolaki koske meidän ryhmää/järjestöä.

- Tavoitteena on rohkaista lapsia syvällisempään keskusteluun lasten osallisuudesta sekä rohkaista lapsia ottamaan oma paikkansa ja tuomaan ajatuksensa julki. Tämä tehtävä on hyvä tehdä lasten kanssa tutustumisleikkien ja jonkin toisen, puhumista ja mielipiteen esittämistä vaativan tehtävän, jotta lapset ovat jo rohkaistuneet kertomaan mielipiteistään muiden edessä. Lapset voivat myös ennen harjoitusta keksiä omia väitteitä, joista kirjoitetaan laput.

Tässä tehtävässä voi olla jo hieman haastavampia kysymyksiä. Ohjaajan tehtävä on varmistaa, että väki keskituoleilla vaihtuu tarpeeksi tiheään sekä yleisesti kannustaa keskusteluun. Jos tuolilla olijat "jämähvät" ja muut eivät uskalla tulla keskusteluun, voi ohjaaja esimerkiksi itse mennä hetkeksi keskustelijaksi ja lyhyen ajan kuluttua siirtyä pois ja kannustaa tuolille uusia keskustelijoita.

Viidakkoarviointi

- Piirretään viidakko isolle paperille, jonka voi kiinnittää seinälle tai muuhun näkyvään paikkaan. Lapset voivat osallistua piirtämiseen. Viidakossa on oltava mahdollisimman monta erilaista paikkaa ja elementtiä.

- Jokainen lapsi piirtää pienelle paperin palalle oman kuvansa ja saa nastan.

- Esimerkiksi leirin alussa, keskellä ja lopussa jokainen käy samanaikaisesti laittamassa nastan siihen kohtaan viidakkoa, missä tuntee olevansa juuri sillä hetkellä. Kyse on siis omasta tunteesta, kokemuksesta ja tunnelmasta.

- Kun jokainen on kiinnittänyt nastansa, saa jokainen kertoa kaikille, missä kohtaa viidakkoa on juuri sillä hetkellä ja miksi.

- Sama toistetaan muutaman kerran tapahtuman tai ajanjakson aikana. Ohjaajat merkitsevät ylös lasten ehdotukset ja ideat esimerkiksi ohjelmasta tai ryhmähengestä, mutta antavat lasten kertoa omalla tavallaan tunnelmastaan.

Tulevaisuusverstaan vaiheet

1. Motivointivaihe

Ennen tulevaisuusverstaita koko ryhmä tutustuu ympäristöön, alueeseen, taloon, aiheeseen jne. Motivointivaiheessa voidaan suorittaa esim. karttakävely, jossa katsotaan kartasta ongelmakohtia pihalla ja samoin on kartoitettu hyvät puolet tutustuttavassa kohteessa ja ympäristössä. Tämä on tärkeä vaihe; kartoitetaan heti, mitä asioita hankkeen avulla on mahdollista toteuttaa.

2. Ongelmavaihe

Lapset pohtivat ympäristöön liittyviä ongelmia periaatteena ”Mitä meillä ei ole, mikä on tylsää, mikä ahdistaa, mikä kiusaa...” Seinille kiinnitetään isoja papereita, joihin jokainen lapsi käy kirjaamassa sen mikä on omasta mielestä ongelmana tällä hetkellä. Aikuiset voivat auttaa pienempiä kirjoittamisessa, mutta silloin on pidettävä huoli, että ongelmat tulevat kirjoitettua juuri niin kuin lapsi ne sanoo.

Ohjaajan tehtävänä ongelmavaiheessa on pitää huolta, ettei tässä vaiheessa keskustelua kritisoida! Ohjaaja myös kannustaa kirjoittamaan lisää ongelmia, mitä enemmän sen parempi. Tässä vaiheessa saa valittaa sydämensä kyllyydestä, eikä kukaan puutu siihen!

Ohjaaja puuttuu ainoastaan siinä vaiheessa, jos seinille tulee henkilöiden nimiä tms. muita loukkaavaa tekstiä. Ne pyyhitään yli heti, ketään ei saa loukata. Saa kirjoittaa samoja ongelmia kuin muutkin.

Kun ongelmia on saatu tarpeeksi, ohjaaja lukee vielä kaikki ääneen, jotta kaikille tulee tietoisuus kirjatusta ongelmista. Sen jälkeen äänestetään, jokaisella 3 ääntä käytettävinaan, jotka voi käyttää miten haluaa.

Sen jälkeen ohjaaja kirjaa ylös 5 eniten ääntä saanutta ongelmaa.

3. Ideointivaihe

Nyt ongelmat käännetään myönteisiksi asioiksi eli kirjataan vastauksia ongelmiin tai jopa unelmoidaan. Toteutetaan samalla tavalla kuin ongelmavaihe. Tässäkin vaiheessa ei kritisoida eikä keskustella.

Ideointivaiheessa saa unelmoida, vielä ei tarvitse miettiä toteuttamista. Nyt saa haaveilla, jos olisi kaikki maailman rahat käytössä, ”jos olisin kuningas”. Kaikista ideoista taas äänestetään (jokaisella 3 ääntä) ja kootaan 5 eniten ääntä saanutta ideaa ideakoosteeksi.

4. Todentamivaihe

Nyt keskustellaan 5 ideasta, arvioidaan ja kritisoidaan, ollaan samaa mieltä tai eri mieltä. Nyt kaikkien viiden idean toteuttamista pohditaan pienissä työryhmissä.

Nyt tulee myös realismi peliin; mikä on oikeasti mahdollista.

Lopuksi valitaan ryhmän yhteinen ehdotus, joka päätetään toteuttaa.

Onnistuneen Tulevaisuusverstaan tuntee siitä, että se tarjoaa osallistujilleen iloa, vahvistaa heidän itseluottamustaan ja saa jokaisen mukanaolijan tuntemaan, että heidän ajatuksensa ovat arvokkaita ja elämänsä mielekkäitä.